

предмета в формировании патриотических чувств у школьников. В частности, представлены методические советы касательно эффективного использования художественных произведений для патриотического воспитания младших подростков – учащихся 5-6 классов общеобразовательных учебных заведений.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, методика воспитания, уроки литературы, методика преподавания литературы, младшие подростки.

Література

1. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 1. – Чернівці : Букрек, 2015. – 840 с.
2. Голубков В. В. Методика преподавания литературы / В. В. Голубков. – М., 1962. – С. 69.
3. З Україною в серці (тренінг з патріотичного виховання дітей та молоді) : посіб. / І. Д. Бех, В. І. Кириченко, Ж. В. Петрочко. – Харків : Мадрид, 2015.
4. Комаровська О. А. Театральні технології у вихованні підлітків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lib.iitta.gov.ua/5503/1/Komarovska_zbirnuk_2014.PDF. – Назва з екрана.
5. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник для студентів-філологів. – К. : Ленвіт, 2000. – 240 с.
6. Ружевич Я. Проблема формування ціннісних орієнтацій в учнів (методичний аспект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ksru.edu/FileDownload.ashx/dis.%20РУЖЕВИЧ.doc?id=02469157-3e51. – Назва з екрана.

УДК 37.172.15-057.87:061.2

В. Ю. Белан, м. Київ

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ У ВСЕУКРАЇНСЬКОМУ ДИТЯЧОМУ ГРОМАДСЬКОМУ РУСІ «ШКОЛА БЕЗПЕКИ»

У статті представлено особистісно орієнтовані технології патріотичного виховання учнівської молоді, які застосовуються під час різноманітних заходів, що проводить Всеукраїнський дитячий громадський рух (ВДГР) «Школа безпеки». Розкрито сутність означених технологій та їх роль у процесі формування громадянина як патріота своєї держави.

Ключові слова: особистісно орієнтовані технології, патріотичне виховання, ВДГР «Школа безпеки», громадський рух, особистісно орієнтоване виховання, патріотизм, принципи.

У нинішні нелегкі для нашої країни часи, коли вкрай необхідні важливі реформи та рішення, патріотичне виховання є важливим консолідуючим чинником свідомого та демократичного громадянського суспільства, яке не має спрямованості на підтримку будь-яких сепаратистських течій, незважаючи на зовнішні або ж внутрішні чинники. Нині можна констатувати, що такого сплеску патріотизму ніколи не було за всі роки незалежності України. Причому патріотизму не місцевого, регіонального, а національно-громадянського спрямування, який проявляється у любові до Батьківщини, українського народу, готовності захистити незалежність держави.

Як зазначають українські вчені І. Бех і К. Чорна, патріотизм – це любов до Батьківщини, українського народу, турбота про його та своє благо, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити і захищати її, розділити свою долю з її долею.

За роки незалежності в Україні створено передумови для оновлення змісту й технологій патріотичного виховання, формування гуманістичних цінностей та громадянської позиції підростаючого покоління. У центрі патріотичного виховного процесу постала особистість дитини як найвища цінність [1].

В основу системи патріотичного виховання покладено національну ідею як консолідуючий чинник розвитку суспільства і нації загалом. Саме національна ідея має сформувати у підростаючого покоління любов до Батьківщини, до її мови та культури, незважаючи на етнічне походження або ж на релігійну належність дитини.

Як зазначав відомий український педагог В. Сухомлинський, патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується.

За сучасних умов виховання почуття патріотизму, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції – визнані проблемами загальнодержавного масштабу.

Сьогодні в українській державі виникли реальні можливості для духовного відродження і розвитку особистості. Особистість учня виступає як складна сукупність індивідуальних, структурних, функціональних, психічних, свідомих і діяльнісних якостей людини, що формуються у процесі виховного впливу та виявляються найбільш повноцінно в конкретній практичній діяльності. Виховання учнів у сучасній школі здійснюється в контексті національної і загальнолюдської культури, охоплює весь навчально-виховний процес, ґрунтується на свободі вибору мети життєдіяльності та поєднує інтереси особистості, суспільства, держави і нації.

Мета статті – представити особистісно орієнтовані технології патріотичного виховання учнівської молоді, які застосовуються під час різноманітних заходів, що проводить Всеукраїнський дитячий громадський рух «Школа безпеки»; розкрити сутність означених технологій та їх роль у процесі формування громадянина як патріота Української держави.

Патріотичне виховання дітей та учнівської молоді (за академіком І. Бехом) – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної і соціальної держави [1].

У патріотичному вихованні особливого значення набуває особистісно орієнтований підхід, коли в центрі освітньо-виховного процесу стоять інтереси дитини, її потреби та можливості, права окремого індивіда, його суверенітет [2]. Лише через таку ієрархію ціннісних підходів як «людина (особистість) – народ (культура, історія, освіта) – держава (суспільство)» можна реалізувати перспективну і демократичну модель виховання громадянина-патріота. Необхідною умовою оптимізації патріотичного виховання є дотримання системного підходу, який передбачає розгляд цілісного багаторівневого взаємозалежного відкритого процесу в його постійному розвитку і саморозвитку.

Особистісно орієнтоване виховання, обґрунтоване академіком І. Бехом та іншими психологами і педагогами, має здійснюватися на основі найповнішого врахування спадкових, індивідуальних, психологічних і вікових особливостей дитини з використанням сучасних інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій, спрямованих не лише на формування певних якостей чи засвоєння знань, а передусім – на розвиток цілісної особистості дитини. Як провідні, визначаємо такі принципи особистісно орієнтованого виховання: культуровідповідності, природовідповідності, суб'єктності, диференціації, індивідуалізації, елективності.

Часто з виховного поля вчителя й учня «випадають» соціально значущі проблеми, що стосуються виховання і життя, школи і суспільства, людини, природи і Всесвіту тощо. Цивілізаційний рівень країни зростає, суспільство стає більш освіченим та інтегрованим, тому вузько спрямоване особистісно орієнтоване виховання не задовольняє ні державу, ні її громадян. Воно призводить до розвитку індивідуалізму, абстрагування особистості дитини від колективу, соціальних і економічних інтересів суспільства, від потреб реального життя.

Крім того, академік І. Бех виокремлює особистісно орієнтовані виховні технології, як такі, що започатковують і підтримують уявлення вихованця про себе як особистість, що спонукає до виникнення та розвитку у дитини особистісного самовизначення як здатності визначати й реалізовувати ціннісну ієрархію своєї життєдіяльності, вміння переосмислювати власну моральну сутність залежно від конкретної культурно-історичної ситуації [3].

Згідно з дослідженнями вченого С. Подназіна, особистісно орієнтована технологія ґрунтується на таких принципах:

- цілеспрямованого створення емоційно збагачених виховних ситуацій – тобто виховну ситуацію, як правило, пов'язують із конфліктом, проблемою, де вихованець ставиться в умови вільного морального вибору, при цьому передбачається кілька можливих варіантів поведінки;
- особистісно-розвивального спілкування – його дія проявляється під час спілкування, але тільки особистісно-розвивальне спілкування спроможне залучити вихованця до суспільних цінностей; воно передбачає те, що вихователь розуміє, визнає і сприймає особистість дитини, вміє стати

- на позицію вихованця; водночас подібне спілкування не узгоджується з погрозами, образою і покаранням;
- використання співпереживання як психологічного механізму у вихованні особистості – полягає у тому, що за особистісно-розвивального спілкування, у якому реалізуються суб'єкт-суб'єктні відносини між дорослим і дитиною, остання вміє стати на місце іншої;
 - систематичного аналізу вихованцем власних і чужих вчинків – результатом процесу морального виховання є сформованість у вихованця сукупності вчинків, тобто таких моральних дій, для яких характерна усвідомленість суспільно значущих мотивів [4].

Шляхом аналізу наукової літератури з'ясовано, що виховна технологія – це система спеціальних педагогічних прийомів, методів окресленої мети виховання. У сучасній педагогічній науці ця категорія поглиблено досліджується багатьма науковцями, такими як І. Підласий, О. Пехота, М. Сметанський, Г. Тарасенко, В. Шахов та інші. Як зазначає Н. Мойсеюк, виховна технологія – це строго обґрунтована система педагогічних засобів, форм, методів, їх етапність, націленість на вирішення конкретного виховного завдання. Кожне завдання має адекватну технологію виконання. Зміна завдання веде до зміни технології [5].

Варто зауважити, що формування патріотично налаштованої особистості певною мірою залежить від того набору виховних впливів, які застосовує вчитель. Тому формування нового типу українця, із притаманними йому світоглядом, менталітетом, стійкою ціннісною позицією вимагає від педагогічної науки сучасних інноваційних підходів до виховання, впровадження новітніх виховних систем і технологій.

Крім того, одними з важливих інституцій, які відіграють вагомую роль у становленні громадян-патріотів своєї країни, можна зазначити родину (сім'ю), як основний суспільний осередок, школу, різноманітні громадські організації, а також різноманітні осередки суспільної комунікації [6].

У свою чергу, дитячі та молодіжні громадські організації мають стати одним із важливих чинників для розвитку патріотизму у підростаючого покоління і забезпечити взаємозв'язок із сім'єю як основою для розвитку особистості. Адже саме у сім'ї прищеплюються життєві цінності від самого народження

людини, а батьки є одним із головних факторів формування патріотично налаштованого громадянина. Родина для свого вихованця є «малою Батьківщиною», де він може почуватися безпечно. Важливим у родині є ставлення дорослих до національних традицій, коли діти, зважаючи на їхнє ставлення, будуть вчиняти так само.

У контексті цієї проблематики цікавим є досвід діяльності Всеукраїнського дитячого громадського руху (ВДГР) «Школа безпеки», пріоритетне завдання якого насамперед полягає у вихованні громадянина та патріота своєї держави. З підлітками дорослі лідери проводять різноманітні лекції, бесіди, розповіді, екскурсії до музеїв військової слави, зустрічі з ветеранами війни, праці та військової служби, походи місцями бойової слави. Лідерами ВДГР «Школа безпеки» розроблені спецкурси «Основи військової та військово-морської справи», «Основи військової справи» та «Прикладна фізпідготовка», які затверджені грифом Міністерства освіти і науки України і є актуальним доповненням до таких шкільних предметів, як «Захист Вітчизни» та «Людина і суспільство». У діяльності самої громадської організації застосовуються такі принципи особистісно орієнтованого виховання: природовідповідності та індивідуалізації, останній з яких полягає в індивідуальному підході та допомозі в усвідомленні власних потреб та інтересів кожним підлітком-членом організації. Ці принципи застосовуються під час різноманітних заходів Руху.

Серед найвідоміших заходів, які проводить ВДГР «Школа безпеки», варто відзначити всеукраїнські заходи (зокрема, Всеукраїнська акція «Запобігти. Врятувати. Допомогти»), які сприяють вихованню свідомого, освіченого та патріотичного громадянина, що завжди готовий прийти на допомогу у разі будь-яких небезпечних для нього та оточуючих ситуацій. Під час щорічних Всеукраїнських зборів-змагань юних рятувальників хлопці та дівчата ознайомлюються та освоюють прийоми дій у різних надзвичайних ситуаціях (пожежа, загазована місцевість, розмінування території), навчаються самостійно спускатися з висотних будівель та спускати звідти постраждалих, надавати першу долікарську допомогу. Таким чином, вихованці мають змогу відчувати себе у ролі дорослих рятувальників та якнайкраще проявити свої лідерські якості.

Серед найвідоміших конкурсів, які проводить ВДГР «Школа безпеки», варто відмітити Всеукраїнський конкурс

дитячо-юнацької творчості «Безпека в житті – життя у безпеці», який проводиться в Україні з 2010 року. Як зазначено у положенні Конкурсу, його основною метою та завданнями є виховання у дітей та молоді культури безпечної життєдіяльності, привернення уваги громадськості до проблем дитячого травматизму, пропаганда здорового способу життя, виявлення і підтримка талановитих, обдарованих дітей та розвиток їх творчого потенціалу.

Конкурс дає можливість юнакам і дівчатам усвідомити особисту відповідальність за долю своєї країни, її природу, екологію; сприяє вихованню національно-свідомих громадян, патріотів своєї Батьківщини та загальнолюдських цінностей – доброти, милосердя, співчуття, гуманізму, відповідальності, що є актуальними завжди і нині – особливо [7].

Також щороку Рух організовує Всеукраїнський методичний семінар-тренінг з безпеки життєдіяльності «Єдина країна. Єдина страна». Цей захід поєднує в собі серію майстер-класів, спрямованих навчити першочергових дій в екстремальних ситуаціях та рятувальних робіт, змагально-розвивальні тренування, психологічний тренінг та розважальну програму. Семінар обов'язково передбачає патріотичний складник, адже у складні часи, які переживає зараз вся наша країна, бути обізнаним з основних питань цивільного захисту і безпеки життєдіяльності та фізично підготовленим – це можливість у випадку надзвичайної ситуації врятувати себе від небезпеки та допомогти іншим.

Окрім того, відбуваються веб-мости між учасниками різних осередків з обміну досвідом між собою. Один з останніх (2014 рік) називався «Діти за безпечний світ», проводився між учнівською молоддю Чернігова і Тернополя та був організований обласними відділеннями ВГДР «Школа безпеки», навчально-методичними центрами цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, обласними бібліотеками для дітей. Зустріч була присвячена 15-річчю Всеукраїнського громадського дитячого руху «Школа безпеки». Учасники веб-мосту вшанували хвилиною мовчання усіх загиблих Героїв Майдану та Героїв РУВ (російсько-української війни).

27-28 лютого 2016 року у спортивному залі Харківської гімназії № 65 проходили змагання юних туристів з техніки пішогодного туризму в закритих приміщеннях, присвячені пам'яті славетного льотчика Героя Радянського Союзу Петра

Петровича Дзюби, подвиги якого не менш вагомі, аніж подвиги сучасних учасників бойових дій на Сході України та льотчиці Надії Савченко зокрема [8].

Отже, можемо зробити висновок, що ВДГР «Школа безпеки» виховує освіченого, свідомого та патріотичного громадянина своєї держави, який готовий завжди прийти на допомогу у будь-якій ситуації, а навчання, яке проводить організація, засноване на принципах демократії та рівноправності, тобто усі його члени на рівних правах можуть виступати щодо проведення тих чи інших заходів. Учасники заходів ВДГР «Школа безпеки» навчаються, як правильно поводитися у тих чи інших надзвичайних ситуаціях та вберегти себе й оточуючих. До того ж у діяльності цього руху застосовуються такі принципи особистісно орієнтованого виховання, як: природовідповідності та індивідуалізації, останній з яких полягає в індивідуальному підході та допомозі в усвідомленні власних потреб та інтересів кожного підлітка-члена організації.

Література

1. Бех І. Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна // Гірська школа українських Карпат: наук.-метод. журнал – 2015. – № 12-13. – С. 26–37.
2. Кабанець С. Г. Сучасні підходи до формування громадянсько-патріотичних цінностей особистості [Електронний ресурс] : матеріали обласної наук.-практ. інтернет-конференції «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів – важлива складова формування ціннісних орієнтацій особистості та розвитку виховної системи закладу», 21 лютого 2015, Петрівський РМК Кіровоградської області – Режим доступу: http://koippo414.at.ua/blog/suchasni_pidkhodi_do_formuvannja_gromadjansko_patriotichnikh_cinnostej_osobistosti/2015-02-24-53.
3. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-теоретичні засади / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
4. Подназін С. І. Особистісно-орієнтований освітній процес. Принципи технології / С. І. Подназін // Педагогіка і психологія. Вісник Академії педагогічних наук України. – 1997. – № 2. – С. 37-42.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – 2-е вид. – К., 1999. – 350 с.
6. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Офіційна сторінка Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/%D0%9F%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5%20%D0%B2%D0%B8%D1%85%20_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%2019%2005%202015.doc

7. Негрієнко А. О. Дитячій безпеці – «Школа безпеки». Навчання дітей і підлітків основ безпечної життєдіяльності : метод. посібник. – К. : Санспарель, 2012. – 250 с.
8. Офіційний сайт Всеукраїнського дитячого громадського руху «Школа безпеки». – Режим доступу: <http://skolabezpeki.jimdo.com>

В. Ю. Белан

Личностно ориентированные технологии патриотического воспитания учащейся молодёжи во Всеукраинском детском общественном движении «Школа безопасности»

Институт проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины (9 ул. Берлинского, Киев, Украина)

В статье представлены личностно ориентированные технологии патриотического воспитания ученической молодёжи, используемые во время различных мероприятий, которые проводит Всеукраинское детское общественное движение (ВДОД) «Школа безопасности». Раскрыта их роль и сущность в процессе формирования гражданина как патриота своей страны.

Ключевые слова: личностно ориентированные технологии, патриотическое воспитание, ВДОД «Школа безопасности», общественное движение, личностно ориентированное воспитание, патриотизм, принципы.

V. Yu. Belan

Personality-Oriented Technologies of Patriotic Education of Youth in All-Ukrainian Children's Public Movement «School of Safety»

Institute of Problems on Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (9 Berlynskoho Str., Kyiv, Ukraine)

The article presents the personality-oriented technologies of patriotic education of youth, which are used in the various activities conducted by the All-Ukrainian children's public movement (AUCPM) «School of Safety».

The author reveals their essence and role in the formation of the citizen as a patriot of his (her) own state.

In addition, the article states how to educate a patriotic-minded person and determines the principles of personality-oriented education. It indicates the role of the All-Ukrainian children's public movement «School of Safety» as one of the most effective framework for education of patriotic-minded youth.

Keywords: *personality-oriented technologies, patriotic education, AUCPM «School of Safety», social movement, personality-oriented education, patriotism, principles.*

References

1. Bekh, I. D. (2015). Prohrama ukrainskoho patriotichnoho vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi [Program of Ukrainian patriotic education of children and youth]. In *Hirska shkola ukrainskykh Karpat*, 12-13, 26-37.
2. Kabanets, S. A. *Suchasni pidkhody do formuvannia hromadiansko-patriotychnykh tsinnostei osobystosti* [Current approaches to the development of civic and patriotic values of the individual]. Retrieved from: http://koippo414.at.ua/blog/suchasni_pidkhody_do_formuvannja_gromadjansko_patriotichnykh_cinnostej_osobystosti/2015-02-24-53.
3. Bekh, I. D. (2003). *Vykhovannia osobystosti. Osobystisno-orientovanyi pidkhid: naukovo-teoretychni zasady* [Education of personality: In 2 books. Book. 2: Personality oriented approach: scientific and theoretical foundations]. Kyiv: Lybid.
4. Podnazin, S. I. (1997). *Osobystisno-orientovanyi osvittinii protses. Pryntsypy tekhnologii* [Personality-oriented educational process. Principles of technology] In *Pedahohika i psykholohiia. Visnyk Akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 2, 37-42
5. Moiseiuk, N. Ye. (1999). *Pedahohika* [Pedagogy]. – 2nd edition.
6. Guidelines on national-patriotic education in secondary schools. Official website of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Retrieved from: http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/%D0%9F%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5%20%D0%B2%D0%B8%D1%85%20_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%2019%2005%202015.doc
7. Nehriienko A.O. (2012). *Dytiachii bezpetsy – «Shkola bezpeky». Navchannia ditei i pidlitiv osnov bezpechnoi zhyttiediialnosti* [Children's safety – «School of Safety». Teaching children and teenagers the fundamentals of safe life]. Kyiv: Sansparel.
8. The official website of All-Ukrainian children's public movement «School of safety». Retrieved from: <http://skolabezpeki.jimdo.com>